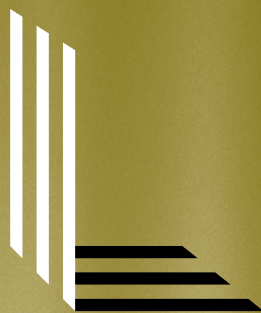

**DEN NORDISKA MÖTESPLATSEN
FÖR ARKITEKTUR OCH STADSPLANERING
7–8 NOVEMBER 2017
SVENSKA MÄSSAN, GÖTEBORG**

 **NORDIC
ARCHITECTURE
FAIR**

WWW.NORDICARCHITECTURE.SE

SVENSKA

Ljuspriset

Vinnaren korad

Syftet med tävlingen Svenska Ljuspriset är, bl.a. att uppmärksamma belysningens betydelse för människa och miljö och lyfta fram den höra nivån av ljusplanering i Sverige. Årets vinnarprojekt är ett praktexempel på det.

Juryn har i år bestått av:

Lars Fredén, arkitekt -SAR/MSA, ljusdesigner, ordförande, Västsvenska Belysningssällskapet, Anders Winell, ljusrådgivare, ljusdesigner (tidigare adj. Lektor i ljus på Konstfack), Svenska Belysningssällskapet och Ingvar Eriksson, ingenjör, Sydljus.

Tävlingsarrangörer:

Svenska Belysningssällskapet

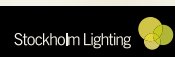
Ljuskultur

Vi tackar alla företag som med sitt ekonomiska stöd gjort tävlingen möjlig!

freedom in lighting

Bertil & Britta Svenssons

Stiftelse för Belysnings teknik

VINNARE AV SVENSKA LJUSPRISET

Med brukarnas behov i första rummet

Den innovativa ljuslösningen som sätter brukarnas behov i första rummet gav vinsten till Humanas äldreboende i Gävle. Ljust gestaltningen har här tagits ett steg längre än brukligt och det lyckade resultatet appliceras och utvecklas nu på flera äldreboenden hos vårdbolaget Humana.

TEXT: Mervi Rokka FOTO: Max Plunger

I sällskapsytorna är belysningens uppgift att skapa trivsel för de boende och få dem umgås och dröja sig kvar.

Foto: Gustav Elliot

Från vänster: Stående: Lars Reuterhäll, Midroc Elektro; Kristoffer Andersson och Emma Agestam, Humana; Eva Bratell, Ljusrum; Per Vesterlund, Wennerström; Natalie Pietrewicz och Alexandra Agholme, Humana; John Wennerström, Wennerström och Emanuel Pepe, tidigare Ljusrum. Sittande, från vänster: Patric Pierrou, Midroc Elektro; Henrik Sewring, Wennerström och Emma Kruise, Ljusrum

Projektet handlar om en nybyggd vård- och omsorgsboende i Gävle. I huset finns 9 avdelningar med 9 lägenheter var.

Visionen och ljuskonceptet

Målet var att komma bort från den allmänna institutionskänslan och skapa trivsamma och värdiga hem för de boende, utan att glömma bort att huset även är en arbetsplats för ett stort antal människor. Detta har varit utgångspunkten för den flexibla och dynamiska ljuslösningen. Likaså har medvetna beslut kring färger och material påverkat utformningen av belysningen.

Ljuskonceptet har utgått från människan och präglas av de olika behov som uppstår vid åldrandet och som finns hos de boende: demens, somatiska besvär och olika typer av ögonsjukdomar som kan göra att man blir mer känslig för ljus och bländning samt även för mörker. Belysningen är så långt som möjligt individuellt anpassad och personalen sätter sig ner med de anhöriga för att få en bild av de individuella förutsättningarna och behoven, när en ny person flyttar in.

Det som är nytänkande är den dynamiska lösningen som ändrar ljuset över dygnet, för att, bl.a. underlätta de boendes dygnsupp-

fattningen samt orienterbarheten. Ljuset i korridoren ändras enkelt och ljusnivån höjs när man vill locka de boende till att umgås i sällskapsutrymmen. Armaturerna är tätare placerade här så att ändringen blir tydlig. Under nattetid är belysningen dämpad så man förstår att det är natt och dags att sova.

Lägenheternas belysning är både trivsam och funktionell, både för de boende och personalen. Målet har varit att skapa en ombonad och bra belysning med en hemkänsla. Styrkan i takbelysningen och det indirekta ljuset mot taket och väggarna kan höjas vid behov, till exempel vid undersökningar, tonas ned till en "hembelysningsnivå" under den övriga vakna tiden och slutligen till ett svagt nattljus under natten.

Om processen

Ljusdesignteamet kom in tidigt och har hela tiden samarbetat nära inredningsteamet. Detta har gett möjligheten för ett helhets-

"Ljuskonceptet har utgått från människan och präglas av de olika behov som uppstår vid åldrande."

tänk för att skapa de bästa möjliga förhållanden för 81 äldre människors sista hem.

Under processen byggdes ett typrum där ljus- och färgidéer kunde testas. För att kunna realisera tankarna med det dynamiska ljuset utan att tappa hemkänslan krävdes armaturer som förenar hemkänslan och den nya tekniken med LED, med ett mjukare formspråk. För detta ändamål tog Ljusrum själva fram en ny armaturserie med plafonder och pendlar. Ljusrum var också djupt inblandade i styrningstänket och tog fram underlag för programmeringen, alltid med stor hänsyn till användarvänligheten för både de boende och personalen. ✿

► Ljuskultur har publicerat ett reportage om Humana i nr 4/2016.

 Läs mer på www.ljuskultur.se

Sängen omges av ett varmt ljus som ger fin hudton. Ljusstyrkan kan regleras efter behov. Sänghyllan är utrustad med stämningsskapande ljus som kan regleras till full effekt i samband med undersökning.

JURYNS MOTIVERING:

"Med stor lyhördhet och noggrann research har en unik ljusdesign skapats. Brukarnas behov har satts i första rummet och ny ljus teknik har använts som ett sinnesstimulerande verktyg. Ljusställningen har tagits ett steg längre än brukligt för att bland annat underlätta dygnsrytmsuppfattning och orienterbarhet vilket gett både trygghet och hemkänsla. Resultatet är så lyckat att konceptet används och utvecklas på flera framtida äldreboenden."

Medverkande

Beställare: Humana Omsorg AB:

Kristoffer Andersson

Fastighetsägare: Hemfosa

Belysningsplanerare: Ljusrum; Jonas, Lindahl, Anton Martiin, Eva Bratell, Carolin Fischer, Hanne Secher

Ljusdesign / specialritade armaturer:

Ljusrum: Jonas Lindahl, Lotta Löfgren, Eva Bratell

Arkitekt: White Arkitekter: Mats Johansson, Lotta Lindh

Inredningsarkitekt: Ljusrum; Eva Bratell, Emma Kruuse

Elkonsult: Midroc; Lars Reuterhäll

Elentreprenör: Midroc; Patric Pierrou

Programmering: Wennerström

Ljuskontroll; Henrik Sewring

”Att djupdyka i vårdboendevärlden har varit en spännande resa”

Hallå där Jonas Lindahl, ansvarig ljusdesigner i Humana-projektet!

Vad är din ”ljusfilosofi”?

– Jag utgår alltid ifrån människans behov, vilken aktivitet som ska ske i rummet, rummets egenskaper och dagsljus. Jag vill skapa eller förstärka upplevelser genom att medvetet arbeta med ljus. Det behövs både ljus och mörker för att skapa intressanta rum.

Varför blev Humana-projektet så lyckat?

– Det finns fler anledningar. För det första en engagerad beställare med vision och driv samt ett stort teknikintresse. Och så fick vi komma in tidigt i projektet och tog fram en tydlig ljusidé / belysningskoncept som fått råda från starten i projektet. Vi har arbetat medvetet med många ljuspunkter för att kunna modellera med ljuset i de olika ljusscenerna övertid och kunna skapa mjukare övergångar och minska bländning för de äldre. Ljusidéerna har formats i ett nära samarbete med inredningsteamet inom Ljusrum så att ljus, färgsättning och material samspelar. Slutligen så har samarbetet med elkonsult, elentreprenör, programmerare, ljusdesigner varit mycket bra under hela arbetsprocessen.

Vilka vad de största utmaningarna?

– Användarvänlighet – att hitta en tydlighet för styrpaneler / tryckknappar för de boende och personal. Att hitta armaturer på marknaden som ger en hemlik känsla och samtidigt har en bestyckning med LED-ljuskälla och modern teknik. Det hela resulterade i att vi tog fram en egen armaturserie för Humana. En utmaning var också den höga tekniknivån som medförde en större komplexitet och många olika, ibland oväntade aspekter att ta hänsyn till.

Vad var det roligaste / mest spännande och mest bestående minne från projektet?

– Att djupdyka i vårdboendevärlden med alla dess olika utmaningar har varit en intressant och spännande resa. Det har varit kul att kunna arbeta och modulera med ljuset och förändra det i de olika ljusscenerna i vårt belysningskoncept, som förstärker förståelsen för dygnets rytm,

Foto: Gustav Elliot

Jonas Lindahl, ansvarig ljusdesigner i vinnarprojektet

och sedan höra av personalen att de boende intuitivt reagerar på det sätt som var tänkt. Till exempel när ljuset dämpas under kvällen i gemensamhetsutrymmena vill de dra sig tillbaka, gå och lägga sig. Det underlättar för personalen i deras arbete.

– Att specialrita lösningar för Humana har också varit väldigt kul och inspirerande. Både armaturserien som klarar behoven för ljusidéer som finns i projektet och den specialritade sänggaveln med hylla och en integrerad belysning med styrteknik.

När du jämför detta projekt med dina andra tidigare, är det några skillnader som sticker ut speciellt, i så fall vad?

– Projektet har haft en hög nivå och omfattning avseende styrning för belysning. Beställaren har haft stort intresse för detta och det har varit en förutsättning för att kunna skapa bra ljusmiljöer med fler ljuspunkter och samtidigt kunna hålla ner energiförbrukningen genom att arbeta med olika ljusscener. Att ljuset fått ta en stor roll i projektet är vanligt för oss, men att armaturplacering i undertak fått företräde i förhållande till annan installation är mer ovanligt.

Vad har du och Ljusrum för spännande ljusprojekt på gång just nu?

– Det är nya Humana-projekt där vi tar med oss våra erfarenheter och utvecklar belysning och styrning. Vi jobbar också med Östermalmshallen vars interiörbelysning fortgår och nu har precis belysningshandlingar BH skickats ut.

På Eatly har vi tagit fram belysningskoncept som övergått till BH. Bygget är i full gång ... Ett ytterligare projekt är Medfit – ett gym som nyligen invigts. Där har vi jobbat med inredning och belysning (tillsammans med Electro Engineering).

Sedan arbetar vi åt kommuner, bl.a. Västervik: Ljussättning och gestaltning av exteriöra miljöer så som landområdet Slottsholmen med dess borguin samt en lekpark/generationspark belägen i stadsparken. För Strängnäs kommun jobbar vi med ljussättning och gestaltning av exteriöra miljöer så som broar och anslutande landområden.

Ljusplanering av ett flertal kontor med olika inriktningar pågår också samt flera unika små ljussättningsuppdrag såsom skapa ”oändlighet” och skapa ”gaslåga” med artificiell belysning. ✨

HEDERSOMNÄMNADE

BSK Arkitekter, Stockholm

JURYMOTIVERINGEN:

"Projektet är ett utmärkt exempel där beställar-/brukaraspekten fått stor vikt i processen. Genom samverkan med ljusdesignern har man skapat olika typer av kreativa ljusmiljöer, där lugn och harmoni växlar med dynamik. Avstämning varvas med uppkäftighet som triggar till kreativitet och nytänkande – man lever som man lär!"

Ronnie Eckervig

Hallå där, Ronnie Eckervig, Exengo, ansvarig ljusdesigner i BSK-projektet. Berätta om din bakgrund och vad som väckte ditt intresse för ljus.

– Jag har tidigare arbetat som installatör och yrkeslärare inom el, men jag tror mitt intresse för ljus och belysning har funnits med längre än det. Redan i unga år beställde jag olika elektronikbyggsatser från Elfa. När dessa inte var utmanande nog så började jag och några kompisar bygga ljusbord och enkla discolampor. Något som verkligen etsat sig fast i mitt minne är hur jag som 14-åring skulle ta min lilla motorbåt in till Vattenfestivalen. Jag hade inte råd att köpa lanternor så det fanns bara ett alternativ, bygga egna. Så med några batterier plus lite röda och gröna lysdioder från Elfabyggsatserna så kunde vi ta oss in till Stockholm, lyssna på musik och få första parkett till fyrverkerierna.

Foto: Gustav Elliot

Från vänster: Ronnie Eckervig, Exengo; Monica Stone, Sarah Suneson Meiling, Morgan Rudberg, Maria Karatsaidou, Denitsa Dinerva och Jessika Källeskog, alla från BSK Arkitekter.

Vad har du för filosofi när du jobbar med ljus?

– Lager, se ljuset i lager eller dimensioner. För mig ger det en bättre känsla för hur man fördelar ljuset eller lagren i rummet. Man kan då enkelt se hur lagren fungerar enskilt för att sedan blandas i olika grad och på så sätt få en väl balanserad helhet. Man får absolut inte underskatta sin magkänsla, känns det bra finns en stor chans att det kommer bli bra.

Vad skulle du säga är de största framgångsfaktorerna till att resultatet blev så lyckat?

– Ett stort förtroende, lyhördhet och ett gemensamt intresse för samarbete samt en genuin vilja för ett lyckat resultat.

Vilka var de största utmaningarna och de viktigaste lärdomarna?

– Den största utmaningen var nog att arbeta mot fastighetsägaren, det var otroligt tålamodskrävande. Vi fick jobba mycket med att

skapa en samsyn om vad som var bra för både fastighet och hyresgäst.

Vad betyder det att bli uppmärksam i tävlingen?

– För mig personligen är det ett erkännande att andra med samma passion som jag, delar mina tankar om vad som är bra, inspirerande ljusmiljöer och god ljuskomfort. Att få presentera och samtala om sitt projekt för en erfaren och seriös jury är både inspirerande och lärorikt. Att sedan få ett hedersomnämning med ett omdöme där jag verkligen upplever att man förstått vad vi försökt skapa samt att juryn tycker sig se samma saker i anläggningen är otroligt hedrande. Jag hoppas givetvis att detta ska inspirera våra beställare att ge oss ljusdesigners tid och resurser för att fortsätta skapa härliga miljöer.

Vad har du för spännande projekt på gång just nu?

– Jag har precis färdigställt ett större hotell-

projekt, Scandic Downtown Camper. Framöver kommer vi lägga mycket tid på några olika projekt, bland annat ett stort kontor tillhörande ett svenskt musikföretag, en galleria på Kungsholmen samt en del mindre uppdrag. ✨

Medverkande

Brukare: BSK Arkitekter

Belysningsplanerare: Ronnie Eckervig, Exengo

Arkitekt: BSK Arkitekter; Ansvarig Inredningsarkitekt; Sarah Suneson Meiling.

Medverkande inredningsarkitekter:

Denitsa Dineva, Maria Karatsaidou, Morgan Rudberg, Monica Stone, Jessika Källeskog

Projektleddare: BSK arkitekter; Ulf Mångefors, Inger Billsjö. GTW; Susanne Thor

Elkonsult: Exengo installationskonsult

Elinstallatör: Ågrens el, Johnny Ågren, Per Ågren

Man har skapat olika typer av kreativa ljusmiljöer som triggat på olika sätt till kreativitet i olika delar av arkitektkontoret.

HEDERSOMNÄMNANDE

Koppartältet, Hagaparken

JURYMOTIVERINGEN:

"Den sobra ljusgestaltningen är utförd med en finstämd balans. Byggnadernas karaktär har skickligt lyfts fram av det väl avstämda ljuset – i harmoni med den mycket mörka omgivningen. Resultatet är så naturligt i den historiska miljön att det framstår som om ljussättningen var gjord med gamla tiders illumination."

Från vänster: Kai Piippo, ÅF Lighting; Simon Malmström, numera Tengbom; Mona Hellman, ÅF Lighting; Lars Ocklund, numera Göteborgs stad; Catharina Nordenstedt, Statens Fastighetsverk och Kolbjörn Waern, Waern Landskapsarkitektur.

Hallå där, ljusdesignteamet bakom Koppartältet! Vad är ni allra mest nöjda med när ni ser på det färdiga resultatet?

Att vi har fått platsen att leva även under dygnets mörka timmar och att vi på ett tydligt sätt har lyckats lyfta fram ett kulturarv. Något som vi också tycker är roligt är att det märks när man är på plats och på sociala medier att allmänheten också uppskattar en god ljussättning.

Vilka är de viktigaste framgångsfaktorerna för att projektet blev så lyckat?

Ett bra samarbete med beställare och entreprenör. Ett projektteam som hela tiden jobbar tillsammans, målinriktat utan prestige.

Vilka var de största utmaningar och viktigaste lärdomar, som ni kan ta med från projektet?

– Att projekt som dessa kräver om möjligt en ännu större delaktighet fram till färdigt resultat då det kan dyka upp överraskningar på vägen. Vi vill också framhäva vikten av att jobba prestigelöst mellan olika kompetensområden. Ibland lite jobbigare, men alltid mycket bättre slutresultat.

Ljuset är så naturligt så att det framstår som om ljussättningen var gjord med gamla tiders illumination.

Berätta vilka ni är, vad ni har för bakgrund och syn på ljus. Har ni några speciella frågor som ni brinner speciellt mycket för?

Simon Malmström: Jag är ljusdesigner numera på Tengbom arkitekter i Göteborg, utbildad på högskolan i Jönköping. Innan utbildningen så jobbade jag som elektriker och det var där min nyfikenhet att lära mig mer om ljus började. Jag strävar alltid efter att ljuset ska upplevas som en naturlig och självklar del i de miljöer vi skapar, där utformningen alltid ska stödja verksamhet och arkitektoniskt uttryck.

Janica Wiklander: Jag är numera kontorschef på Tengbom och driver tillsammans med mina fantastiska kollegor med passion för ljus även Studio Ljus på Tengbom.

A och O för mig är vikten av samsyn och egenansvar såväl på arbetsplatsen som i projektteam. För mig är detta en nödvändighet för att med kollektiv intelligens skapa innovativ och hållbar ljusarkitektur.

Lars Ocklund: Jag är inredningsarkitekten som nu blivit ansvarig för drift och underhåll av belysningsanläggningen i Göteborgs stadsrum. Med lång erfaren-

het av arbete med ljusdesign och belysning i stadsrummet som fasader, gator, vägar, broar, torg- och platser strävar jag alltid för att arbeta i balans mellan funktion och estetik med fokus på de människor som kommer att använda utrymmet.

Mona Hellman: Jag kommer från vägsidan från början och började arbeta med gatubelysning för 25 år sedan och de 15 sista åren har jag enbart arbetat med belysning i offentlig miljö utomhus. Driftsfrågorna ligger mig varmt om hjärtat då jag har arbetat en hel del som byggledare för belysningsinstallationer och driftentreprenader. Ljuset i vår offentliga miljö är till för de som vistas där.

Vad har ni för intressanta projekt på gång just nu?

Simon Malmström: Just nu är jag i fullgång med att förberedelserna inför Lights in Alingsås där jag tillsammans med en kollega kommer delta som Workshop head vid en av stationerna. Bortsett från det så jobbar jag även med nytt kontorshus i Göteborg.

Janica Wiklander: Vi arbetar med ljus till vår WAF (world architecture forum) nominerade projekt Allingsås Tingsrätt. Spännande att vi som workshopledare

från Tengbom får arbeta med vår byggnad i årets upplaga av Ljus i Allingsås.

Och sedan fortsätter vi med utveckling av Studio Ljus. Där vi ser en spännande utveckling tillsammans med vår studio Arch Tech i digitaliseringens era.

Lars Ocklund: Förutom arbetet med planering och styrning av den dagliga driften uppskattar jag mycket arbetet med de konstnärliga projekten Light and Art, inom ramen för Trygg och Vacker Stad. I tätt samarbete mellan ljusdesigner och konstnär tar projektet hand om otrygga och misskötta platser i staden. Tillsammans lyfter duon platserna till oanade konstnärliga höjder vilket ger stort mervärde och nytta för göteborgarna. ✨

Medverkande

Beställare: Statens Fastighetsverk

Projektledare: Leif Hed

Belysningskoncept: ÅF Lighting;
Simon Malmström, Lars Ocklund,
Janica Wiklander

Elprojektering: ÅF Lighting

Entreprenör: El Comfort AB

Underentreprenör: Vikab Byggledare;
ÅF Lighting – Mona Hellman

